

Faculteit voor Sociaal
werk en Educatie

Pabo Flex

Minor Seksuele vorming
en diversiteit

Leerroute	Pabo Flex 20-21
Plaats leerroute	3 ^e jaar
ECTS	15 ECTS
Optimale groepsgrootte	10 à 18 studenten
Lesdag	Donderdagavond 18.30-22.00u
Data	november 2020 – februari 2021
Contacttijd	8 lessen van 210 minuten
Ontwikkeling	Mathieu Heemelaar seksualiteit@xs4all.nl
Versie	Voor lerarenopleidingen
Datum	21-10-21

Inhoud

1.	Relevantie voor de beroepspraktijk.....	3
2.	Maatschappelijke relevantie	3
3.	Competenties	5
3.1.	SOLAROSI.....	7
4.	Literatuur.....	8
5.	Haagse kriebels.....	9
6.	Veilige sfeer	10
7.	Uitgangspunten seksualiteitsonderwijs.....	11
8.	Docent.....	12
9.	Participatie en aanwezigheid.....	13
10.	Studieactiviteiten	13
11.	Portfolio.....	13
11.1.	Opdrachten	14
11.2.	Reflectieverslagen	14
11.3.	Leerdoelen	15
12.	Toetsing.....	15
12.1.	Portfolio.....	15
12.2.	Algemene eisen	15
12.3.	LUK 1: Afrondend reflectieverslag.....	16
12.4.	LUK 2: Doorlopende leerlijn Seksuele vorming.....	16
12.5.	LUK 3: Lhbt-inclusief Veiligheidsbeleid	17
13.	Excellentie	18
14.	Kalender	18
	Bijlage A: Doorlopende leerlijn	19
	Bijlage B: Veiligheidsplan.....	22
	Bijlage C: Opdracht 1: Woordgebruik	24
	Bijlage D: Opdracht 2: Kriebelles	27
	Bijlage E: Opdracht 3: Vlaggensysteem	29
	Bijlage F: Opdracht 4: Enquête.....	29
	Bijlage G: Opdracht 5: Coming-out: interview en elevatorpitch.....	30
	Bijlage H: Opdracht 6: Rollenspel	33

1. Relevantie voor de beroepspraktijk

Seksuele voorlichting maakt al 50 jaar deel uit van het basisonderwijs in Nederland. Aanvankelijk was de invalshoek biologisch en gericht op kennis. In de 21^e eeuw heeft het vak zich ontwikkeld tot Seksuele en *relationele* vorming en is naast kennisoverdracht ook sterk gericht op het vormen van een adequate attitude ten opzichte van seksualiteit en vaardigheden om gelijkwaardige relaties aan te gaan, grensoverschrijdend gedrag te weerstaan en respectvol om te gaan met grenzen en wensen van vriendjes, vriendinnetjes en later seksuele partners. De seksuele ontwikkeling van kinderen is de laatste decennia in Nederland vroeger ingezet. Meerdere meisjes en in mindere mate jongens komen al in de loop van de bovenbouw van de basisschool in de puberteit. Zij dienen daar goed op te worden voorbereid. De meeste leerlingen zijn actief op sociale media en komen op internet seks tegen. Daarin hebben ze, zeker in de bovenbouw, goede begeleiding nodig, om misbruik bij sexting en dating te voorkomen.

Leerkrachten in het basisonderwijs kampen met handelingsverlegenheid. Praten over seks en over seksualiteit is niet gemakkelijk, maar kun je wel stap voor stap leren. In deze minor krijgt de vaardigheid om respectvol te praten over seks, en te praten met kinderen over seks, veel aandacht. Daarnaast biedt deze minor zeer actuele kennis over:

- seksuele ontwikkeling
- seksuele diversiteit en genderdiversiteit (lhbt)
- seksuele en relationele vorming
- preventie van seksueel grensoverschrijdend gedrag en soa

In deze minor staan we uitgebreid stil bij de diversiteit aan opvattingen, normen en praktijk bij verschillende culturele en religieuze groepen. Het gaat in deze minor zowel om culturele, etnische, religieuze diversiteit als om de wisselwerking met seksuele diversiteit (hetero/lesbisch/homo/bi), man-vrouwbeelden en genderdiversiteit. De minor Seksualiteit en diversiteit helpt (aankomende) leraren hoe om te gaan met de verscheidenheid aan waarden die leerlingen van huis uit meekrijgen en je leert seksualiteit en seksuele diversiteit op een veilige, verantwoorde wijze bespreekbaar te maken in de klas.

De minor biedt de mogelijkheid om je te ontwikkelen tot teamexpert seksuele en relationele vorming. Studenten die dit ambiëren kunnen dat te kennen geven en met studietaken op maat daarmee aan de slag gaan, waarmee ze een speciaal certificaat behalen.

2. Maatschappelijke relevantie

Scholen hebben de taak te zorgen voor een sociaal veilig klimaat in en om de school en aandacht te besteden aan seksuele vorming, seksuele diversiteit en genderdiversiteit. Uit onderzoek van de onderwijsinspectie¹ in het po en vo blijkt dat scholen over het algemeen weliswaar aandacht schenken aan deze onderwerpen, maar vaak beperkt in omvang en weinig planmatig gestuurd. Een

¹ Inspectie van het Onderwijs (2016). Omgaan met seksualiteit en seksuele diversiteit. Een beschrijving van het *onderwijsaanbod van scholen*. Geraadpleegd op de [website](#) van de Inspectie van het Onderwijs:

recent onderzoek² september 2020 onder schoolleiders bevestigt deze conclusie. Basisscholen zijn op de goede weg. De helft van de scholen begint seksuele voorlichting in groep 1, in groep 8 is dit opgelopen tot 95%. Daarnaast besteedt 1/3e van de basisscholen geen aandacht aan seksuele diversiteit. De schoolleiders verklaren dit uit weerstand bij ouders en leerkrachten, culturele en religieuze verschillen. Seksueel plezier krijgt het minste aandacht (33%). Dit tekent het belang van sekspositieve vorming en het belang lhbt-inclusieve vorming.

Voor het basis- en voortgezet onderwijs is seksuele vorming en aandacht voor seksuele diversiteit een verplicht onderdeel van het lesaanbod, op basis van de kerndoelen. Het kerndoel seksualiteit en seksuele diversiteit zal worden aangescherpt door de Minister van Onderwijs. De kennisbasis voor Pabo's en tweedegraadsdocentenopleidingen zijn hierop al aangepast. De minor *Seksuele vorming en diversiteit* anticipeert op deze veranderingen in het onderwijs en bereidt (aankomende) leraren voor op het onderwijs van de toekomst. Met het boek en de lessen leer je les te geven in lhbt-inclusieve seksuele vorming.

Het boek *Seksuele vorming en diversiteit* wordt in zijn geheel bestudeerd. Het is het eerste boek dat een kennisbasis biedt over effectieve seksuele en relationele vorming waarin seksuele en genderdiversiteit centraal staat. Ook wordt er ruimschoots informatie gegeven over de seksuele ontwikkeling van kinderen en jongeren.

Doel van dit boek is het bevorderen van een gezonde seksuele en relationele ontwikkeling bij alle leerlingen en het verhogen van respect voor lhbt-leerlingen én leraren op school. Als nieuw kerndoel heeft de auteur geformuleerd:

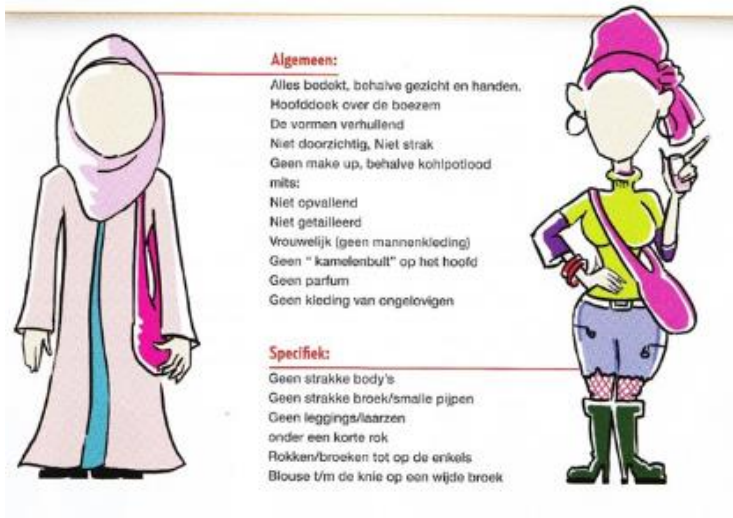
Leerlingen dragen samen met medeleerlingen en leraren bij aan een sociaal (school)klimaat waarin iedereen zich vrij, veilig en geaccepteerd weet en openlijk zichzelf kan zijn met zijn seksuele gerichtheid, genderidentiteit en leefstijl.

We gaan in op de actuele maatschappelijke discussie over seksualiteitsonderwijs op salafistische scholen. Na onderzoeksjournalistiek van NRC-Handelsblad en Nieuwsuur was er september 2019 veel aandacht voor seksualiteitsonderwijs op een tiental salafistisch-islamitische basisscholen in Nederland.

² Ditzhuijzen, J. van & Reitzema, E. (2020). *Relationele en seksuele vorming in het basisonderwijs anno 2020. Resultaten onderzoek onder schoolleiders*. Utrecht: Rutgers.

De minister van Onderwijs heeft de Inspectie voor het Onderwijs de opdracht gegeven een grondig onderzoek in te stellen. Op basis van de uitkomsten van dat onderzoek analyseren we de mogelijkheden en grenzen van dit onderwijs in Nederland. De docent heeft contact met de schrijver van de salafistische seksuele voorlichtingsmethode *Help! Ik word volwassen* zodat je feitelijke informatie over deze methode krijgt. In deze maatschappelijke discussie

en daarmee in de lessen komen alle aspecten van diversiteit expliciet aan de orde. Je leert hoe om te gaan met spanningen op het snijvlak van cultuur, religie en seksualiteit en de implicaties voor burgerschapsvorming. Je leert de methode te beoordelen op de geformuleerde kerndoelen en eindtermen op het gebied van burgerschapsvorming.

NB 21-10-21: inmiddels is de wet op de burgerschapsvorming ingegaan. De hierboven methode voldoet niet aan de wettelijke eis: alle scholen zijn wettelijk verplicht om zorg te dragen voor de acceptatie en veiligheid van LHBT-leerlingen en personeel in de klas. Een ingrijpen van de inspectie op grond van de nieuwe wetgeving ligt voor de hand.

3. Competenties

A. KENNIS (alle toetsen)

De leerkracht toont aan actuele kennis en inzicht te kunnen reproduceren en correct te kunnen toepassen over:

- a. seksuele ontwikkeling
- b. seksuele voorlichting en relationele vorming
- c. seksuele diversiteit, genderdiversiteit, mensenrechten en inclusie
- d. seksueel grensoverschrijdend gedrag en seksueel misbruik
- e. cultuur, religie en seksualiteit

B. VAARDIGHEDEN EN HOUDING (Lespresentatie en Doorlopende leerlijn seksuele vorming)

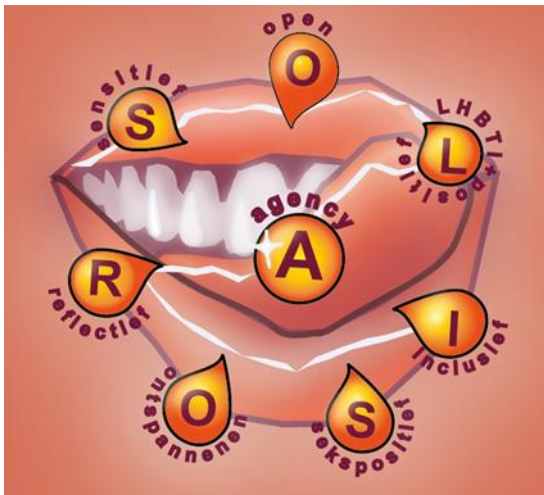
1. De leerkracht maakt seksualiteit bespreekbaar: hij communiceert op sensitieve, open, onderzoekende, professionele, adequate, sekspositieve, lhbt-inclusieve en ontspannen wijze in de context van beroep of stage over seksualiteit en over seksuele en genderdiversiteit in seksuele vorming en deskundigheidsbevordering
2. De leerkracht hanteert eigen waarden en normen op het gebied van seksualiteit op professionele wijze in het seksualiteitsonderwijs
3. De leerkracht ontwikkelt een sekspositieve lhbt-inclusieve doorlopende leerlijn seksuele vorming voor een seksualiteitsthema voor meerdere jarengroepen van een basisschool

4. De leerkracht produceert een uitgewerkte methodische lesvoorbereiding voor een sekspositieve, lhbt-inclusieve les seksuele vorming, geeft deze les en evalueert de les
 5. De leerkracht stemt seksuele vorming, begeleiding en educatie af op mensen met verschillende culturele achtergronden
- C. VAARDIGHEDEN EN HOUDING (Lhbt-inclusief veiligheidsbeleid en monitor)
1. De leerkracht (her)schrijft een veiligheidsplan en een monitorinstrument voor een basisschool zodat een lhbt-veilig schoolklimaat wordt gecreëerd, voldaan wordt aan de burgerschapstaak bevorderen van de maatschappelijke acceptatie van lhbt's en preventief kan worden gehandeld inzake discriminatie van lhbt-leerlingen, ouders en collega's
 2. De leerkracht bepaalt m.b.v. het Vlaggensysteem of seksueel gedrag van kinderen gezond of ongezond is en reageert hier pedagogisch op
 3. De leerkracht benoemt bij welke instanties hij vermoedens van seksueel misbruik moet melden of aangifte moet doen
- D. VAARDIGHEDEN EN HOUDING (Afrondend reflectieverslag)
1. De leerkracht reflecteert op de effecten van eigen normen, waarden, cultuur, religie, opvoeding en socialisatie op attitudes ten opzichte van seksualiteit, seksuele opvoeding en seksuele voorlichting
 2. De leerkracht reflecteert op de eigen beroepsontwikkeling in het lesgeven over seksualiteit en het vormgeven van een doorlopende leerlijn seksuele vorming
 3. De leerkracht toont sensitiviteit voor taboes, handelingsverlegenheid en privacy op het gebied van seksualiteit en intimiteit
 4. De leerkracht toont sensitiviteit voor etnisch-culturele diversiteit en voor dilemma's bij orthodox-gelovigen t.a.v. seksuele zelfbeschikking
 5. De leerkracht communiceert lhbt-inclusief (toont respect in taal en houding voor seksuele diversiteit en genderdiversiteit) en handelt preventief en curatief inzake discriminatie van lhbt-personen
 6. De leerkracht beschrijft en evalueert de eigen bijdrage aan het leerproces in de Flex-klas.

3.1. SOLAROSI

Als hulpmiddel is een ezelsbruggetje geformuleerd. Je ontwikkelt tijdens deze minor een SOLAROSI-houding en leert stap voor stap om je die houding eigen te maken in je vaardigheden als leerkracht. Je toont de acht criteria in je houding en gedrag. Je krijgt bij de kriebellessen feedback op je SOLAROSI-competenties. De inhoud van je toetsen dient te voldoen aan deze criteria.

Seksuele agency bij de leerlingen is het doel van seksuele vorming. Als middel is bij Agency empowerment geformuleerd. Alle andere criteria zijn gericht op jouw attitude als leerkracht.

S		- taboes, handelingsverlegenheid, privacy en voor grenzen & wensen - etnisch-culturele diversiteit en dilemma's bij orthodox-gelovigen over seksuele vrijheid
O		- open in gesprekken over seksualiteit, - stimuleert een open, veilig gesprek over seks en seksualiteit.
L		- één of meer niet-heteroseksuele of niet-cisgender mensen in je klas - sensitief in taal en houding en bestrijdt discriminatie - in taal en houding geen traditionele of moderne LHBTI-negativiteit
A		- doel: seksuele agency = geheel van strategische onderhandelingen om zich met eigen keuzes te plaatsen in een sociale context, relaties te behouden en betekenis te geven aan ervaringen (Cense 2019a) - methode: empowerment = versterking agency over seksuele wensen en grenzen
R		- bezinning eigen normen, waarden, (voor)oordelen, cultuur, religie en opvoeding en effecten op je attitudes bij sekseducatie in verschillende levensfasen - hanteren eigen seksuele waarden en normen op professionele wijze

O		- ontspannen communiceren over seksualiteit en seks - luchtige (niet seksistische of agressieve) humor maar neem het onderwerp ook serieus zodat ieder veilig voelt zich te uiten
S		- positief tegenover seks en draagt dit over op de doelgroep - uit je expliciet positief over individuele seksuele beleving, seksueel gedrag en leefstijl bij alle doelgroepen en leeftijden mits zij grenzen en wensen van anderen respecteren
I		- bij jouw seksuele vorming voelen alle mensen zich erkend en veilig, juist ook vrouwen en minderheden - niet-oordelende houding, ook als iemands leefstijl en seksuele gedrag anders zijn dan bij jou - bestrijdt ongelijke M-V-verhoudingen, seksisme, <i>slut shaming</i> en <i>victim blaming</i>, seksueel grensoverschrijdend gedrag, hetcisnormativiteit, discriminatie, uitsluiting en achterstelling.

4. Literatuur

Heemelaar, M. (2019). *Seksuele vorming en diversiteit. Inclusieve burgerschapsvorming op school*. Bussum: Coutinho. Prijs: €26,95 (excl.5% studentenkorting). www.coutinho.nl

Geadviseerd wordt het boek aan te schaffen. Het gehele boek wordt bestudeerd bij deze lessen.

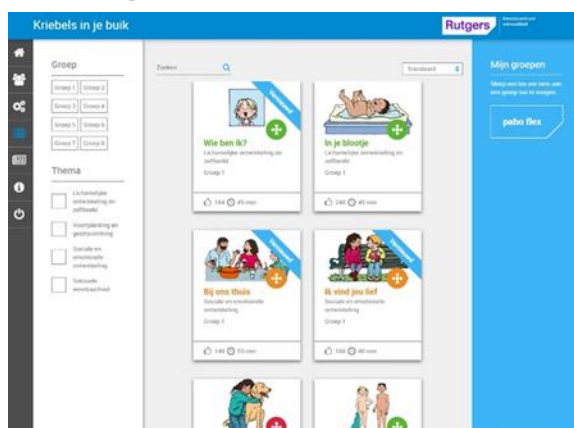
Het bespreken van seksualiteit en het verzorgen van seksuele voorlichting en relationele vorming kan alleen op een professioneel niveau worden uitgevoerd als je actuele kennis bezit over seksuele gezondheid en seksuele ontwikkeling. Die kennis verwerf je door zelfstandig ter voorbereiding op de lessen het boek te lezen. Door het verwerven van deze kennis zal de vaardigheid om te praten over seksualiteit al op een hoger niveau komen. In de les staat training van vaardigheden centraal. Vragen over het boek kunnen uiteraard altijd gesteld worden in de lesbijeenkomsten. We bevelen aan om het boek ook na afronding van de studie te gebruiken als naslagwerk.

Bij het boek hoort ook een ondersteunde website. Als je het boek aangeschaft hebt, kun je met een persoonlijke code inloggen op die website. Je vindt er ruim 60 verwerkingsopdrachten, opdrachtformulieren, verdiepingsteksten, overzichten media en websites. De opdrachten die op de website staan en die in de lessen behandeld worden, worden ook op Blackboard geplaatst.

Er zijn niet veel maatschappelijke thema's die zo snel veranderen als de wereld van de seksuologie. Zeer frequent zijn er nieuwe ontwikkelingen en publicaties op het gebied van seksualiteit. Daarom worden paragrafen in dit handboek regelmatig geactualiseerd en hoef je niet te wachten op de nieuwe druk. Sinds het verschijnen voorjaar 2019 heeft dit al tot 5 actualisaties en aanvullingen geleid. In de Kalender staan hyperlinks naar de nieuwe teksten, die op Blackboard zijn geplaatst.

5. Haagse kriebels

De opleiding heeft een licentie aangeschaft van de digitale methode seksuele en relationele vorming “[Kriebels in je buik](#)” van Rutgers. Studenten die deelnemen aan de lessen in de minor krijgen een tijdelijke gebruikslicentie voor de methode. In de opdrachten voor de minor wordt gewerkt met de methode. Met het digitale materiaal ontwerpen de studenten lessen en gaan die uitvoeren, een proeflesje tijdens de les bij de minor. Daarnaast geef je ook een les als onderdeel van de Doorlopende leerlijn seksuele vorming die je als LUK ontwikkelt. De laatste les wordt bij voorkeur op de praktijkschool uitgevoerd of anders in de studentengroep tijdens les 8. Zo wordt concreet geoefend in het professionaliseren van het lesgeven over seksualiteit.

Met de methode Kriebels in je buik van Rutgers kunnen leerkrachten kinderen al vanaf dat ze vier jaar zijn begeleiden bij hun seksuele ontwikkeling. Bij de leeftijd passende onderwerpen worden behandeld in een doorlopende leerlijn. Zo komen in de onderbouw het zelfbeeld, het lichaam van jongens en meisjes, seksuele spelletjes en respect in de omgang met elkaar aan bod. In de middenbouw worden bijvoorbeeld verliefdheden verkend. In de bovenbouw wordt de puberteit behandeld, maar ook seksuele dwang, grenzen en wensen, media, soa's enzovoort. Er is in de werkvormen veel aandacht voor attitudevorming en communicatieve vaardigheden.

Het lespakket Kriebels in je buik is opgebouwd aan de hand van vier inhoudelijke thema's (NJI, 2017b³):

- 1 lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld (totaal achttien lessen);
 - a. vrouwelijk en mannelijk lichaam
 - b. veranderingen tijdens de puberteit
 - c. bloot zijn
 - d. geslachtskenmerken
 - e. mediabeelden
- 2 voortplanting en gezinsvorming (totaal zeven lessen);
 - a. zwangerschap en bevalling
 - b. preventie soa's en zwangerschap

³ NJi (2017b). *Databank Effectieve Jeugdinterventies. Interventie Kriebels in je buik*. Geraadpleegd op 07-01-20 via www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Kriebels-in-je-buik

- 3 sociaal-emotionele ontwikkeling (totaal elf lessen)
 - a. relatievorming
 - b. gendergelijkheid
 - c. seksuele diversiteit
- 4 seksuele weerbaarheid (totaal elf lessen).
 - a. wensen en grenzen
 - b. lastige situaties
 - c. hulp vragen

Kriebels in je buik is door de Erkenningscommissie Interventies erkend als goed onderbouwd. Het lespakket stimuleert een gezonde en veilige seksuele ontwikkeling van kinderen van vier tot twaalf jaar. Uit een effectonderzoek blijkt dat het leidt tot significante veranderingen in kennis (over relaties, seksualiteit en seksueel misbruik), attitude ten aanzien van homoseksualiteit en relaties, communicatie met vrienden en assertiviteit in vergelijking met jongeren die geen of ad hoc les op het gebied van relationele en seksuele vorming krijgen (NJI, 2017b)⁴. De methode wordt door zowel leraren als leerlingen positief gewaardeerd (Cense et al., 2011)⁵. “Kriebels in je buik” is de meest gebruikte methode voor seksuele vorming in het Nederlands basisonderwijs.

6. Veilige sfeer

De minor heeft een positief uitgangspunt over seksualiteit. Seks is iets waar mensen veel positieve emoties aan kunnen beleven. Een gezonde seksuele ontwikkeling is een basis voor een gezond leven. Wij gaan uit van de universele rechten van de mens, met als belangrijk uitgangspunt de seksuele zelfbeschikking en de keuzevrijheid van ieder mens⁶. Een belangrijk principe in deze minor is de gelijkwaardigheid tussen man en vrouw, tussen hetero, homo en bi en tussen cisgender en transgender. De minor is lhbt-inclusief, dat wil zeggen dat de verschillende thema’s vanuit het perspectief van seksuele diversiteit en genderdiversiteit worden belicht. In de inhoudelijke uitgangspunten staan mensenrechten, lhbt-inclusie en seksuele zelfbeschikking centraal. De studenten dienen affiniteit te hebben met deze uitgangspunten.

Seksualiteit is een persoonlijk onderwerp. De norm in deze minor is, dat we elkaar nooit dwingen om te praten over persoonlijke ervaringen. Iedere student en docent houdt zelf de regie over wat hij wel en niet deelt met medestudenten. *Outing* (het openbaar maken van de seksuele oriëntatie van iemand *anders*) is uit den boze.

Sommige studenten hebben zelf negatieve ervaringen opgedaan met seksualiteit⁷. Dit hoeft het volgen van deze minor niet in de weg te staan, mits de persoonlijke negatieve ervaringen je functioneren niet overheersen. Als je twijfelt of jouw persoonlijke ervaringen het succesvol studeren

⁴ NJi (2017b). *Databank Effectieve Jeugdinterventies. Interventie Kriebels in je buik*. Geraadpleegd op 07-01-20 via www.nji.nl/nl/Databank/Databank-Effectieve-Jeugdinterventies/Erkende-interventies/Kriebels-in-je-buik

⁵ Cense, M., Martens, M., Maris, S., Janssen, E. & Graaf, H. de (2011). Onderzoek naar determinanten van succesvolle implementatie van het leskatern relaties & seksualiteit in het basisonderwijs. Utrecht: Rutgers WPF.

⁶ WHO (2010). Standards for Sexuality Education in Europe. A Framework for Policy Makers, Educational and Health Authorities and Specialists. Keulen: Federal Centre for Health Education, BZgA.

⁷ Uit onderzoek blijkt dat 2% van de jongens en 11% van de meisjes (12-25 jaar) wel eens is gedwongen tot seksuele handelingen die ze niet wilden. Graaf, H. de, Borne, M. van der, Nikkelen, S., Twisk, D., & Meijer, S. (2017). *Seks onder je 25*^e. Delft: Eburon.

aan deze minor in de weg zouden kunnen staan, kun je een vertrouwelijk adviesgesprek aanvragen bij de minordocent.

Omdat seksualiteit een onderwerp is dat ieder raakt, bieden we bij deze minor individuele studentbegeleiding aan. Iedere student kan gebruik maken van deze begeleiding. Dit mag, dit hoeft niet. De student houdt zelf de regie.

In de klas werken we samen aan een veilige sfeer, waarin iedere student optimaal kan leren. Zie ook de volgende paragraaf over het maken van werkafspraken in de eerste les van de trainingsgroep waar je allerlei vaardigheden gaat oefenen. Daarbij wordt een actieve instelling en een respectvolle leerhouding van je gevraagd.

Een co-docent van de Pabo-opleiding participeert soms in een les en kan worden geraadpleegd door de docent als adviseur en medebeoordelaar.

7. Uitgangspunten seksualiteitsonderwijs

In de eerste les gaan we in gesprek over de volgende uitgangspunten. Ze gelden zowel voor de docent als de studenten maar het zijn ook uitgangspunten die vertaald kunnen gelden in het seksualiteitsonderwijs op de basisschool.

1 Ken jezelf

Seksualiteit is een persoonlijk en intiem thema. Het is daarom goed om stil te staan bij je eigen opvattingen over relaties en seksualiteit, de aanpak van seksuele vorming en jouw rol als leraar.

2 Ken je mogelijkheden en beperkingen

Er zijn altijd twee partijen in het spel: de voorlichter en de voorgelichte. Als een van die twee niet erkend en onderkend wordt, gaat het mis. Als voorlichter ken je jouw mogelijkheden en beperkingen.

3 Ken je klas

In een klas is een diversiteit aan studenten. Studenten kunnen verschillen in onder andere sekse, leeftijd, werkervaring, ervaringen op het gebied van seksualiteit, in seksuele oriëntatie en in culturele achtergrond. Zorg dat je goed op de hoogte bent van deze achtergronden van de studenten.

4 Positieve benadering

Leg de nadruk op het talent en het perspectief van kinderen en jongeren. Benader seksualiteit positief en in de context van relaties, leg niet te veel nadruk op de problematische aspecten. Benadruk dat ook jonge kinderen recht hebben op een veilige en gezonde seksuele ontwikkeling en dat het onderwijs hierin een rol heeft. Benader in het onderwijs aan jongeren mogelijke problemen ook positief: je kunt problemen voorkomen.

5 Veilige sfeer creëren

Bij seksuele vorming in alle onderwijstypes is het belangrijk om in de klas een veilige sfeer te creëren. Het kan zijn dat je als student persoonlijk moeite hebt met dit onderwerp. Bijvoorbeeld omdat je negatieve ervaringen hebt opgedaan met seksualiteit. Realiseer je, dat je altijd welkom bent bij verschillende docenten of medewerkers van de hogeschool waar je vertrouwelijk een beroep op kunt doen. Studiecoach, vakdocent Seksuele vorming, decaan, studentpsycholoog. Realiseer je ook dat

het goed hanteren van deze ervaringen een belangrijke basis is voor jou als leerkracht om seksuele vorming te kunnen geven.

6 Introductie

Deze programmabeschrijving is zo uitgebreid omdat je zo weet wat je kunt verwachten van deze lessen. Het idee hierachter is dat studenten die negatieve ervaringen hebben opgedaan met seksualiteit zo meer regie kunnen houden over hun leerproces. Regie is voor deze groep van groot belang. Het is belangrijk dat seksuele diversiteit breed wordt geïntroduceerd, bijvoorbeeld in de context van relaties en mensenrechten (Felten, 2018)⁸.

7 Werkafspraken

Maak duidelijke werkafspraken. We bespreken dit de eerste les op basis van verwerkingsopdracht 1.3 woordgebruik en de manier waarop we deze minor met elkaar samenwerken.

8 Draagvlak creëren en inbedding in de vakken

Zorg dat er onder je collega's en de directie van de praktijkschool draagvlak is voor wat je in de lessen seksuele vorming gaat bespreken.

Zorg ervoor dat seksuele vorming integraal aan de orde komt in de gehele Pabo opleiding. Seksuele vorming moet niet beperkt worden tot een bepaald vak in een bepaald jaar, maar onderdeel zijn van een doorlopende leerlijn. Om dit te realiseren heb je draagvlak nodig van je collega's. (Heemelaar, 2019).

8. Docent

De minor wordt gegeven door een docent van de hogeschool die ook auteur is van het in 2019 verschenen boek *Seksuele vorming en diversiteit*. Mathieu Heemelaar is sinds 1989 verbonden als hogeschooldocent aan de opleiding Social Work (voorheen SPH). Hij studeerde zelf aan de Pabo en was werkzaam in het basisonderwijs, de kinderpsychiatrie en het hbo. Heemelaar studeerde af aan post-hbo opleidingen Hoger Sociaal Agogisch Onderwijs en Mediation. Als docent heeft hij zich gespecialiseerd in

seksualiteit. Hij schreef twee studieboeken. *Seksualiteit, intimiteit en hulpverlening*, vijfde, geheel geactualiseerde druk 2018. Vorig jaar verscheen het boek dat ook voor deze minor voorgeschreven is: *Seksuele vorming en diversiteit. Inclusieve burgerschapsvorming op school*. Sinds 2018 geeft hij ook les op de opleidingen Pedagogiek en Pabo en is coördinator/ontwikkelaar/docent van de voltijd minor *Seksualiteit en diversiteit*, die in september 2020 met 37 studenten van verschillende opleidingen en hogescholen van start ging. Daarnaast verzorgt hij lezingen en gastcolleges op andere hogescholen en universiteiten en heeft een eigen adviespraktijk seksualiteit voor hulpverleningsinstellingen en scholen.

⁸ Felten, H., Taouanza, I. & Broekroelofs, R. (2018). *Meerdere vliegen in één klap. Onderzoek naar hoe verschillende vormen van discriminatie tegelijkertijd te verminderen zijn*. Utrecht: Kennisplatform Integratie & Samenleving.

9. Participatie en aanwezigheid

Het geven van goede seksuele vorming kun je niet leren door alleen maar een boek te lezen. Praten met leerlingen over seks en relaties is zelfs voor ervaren leerkrachten niet altijd gemakkelijk. Daarom worden de lessen in deze minor gebruikt om intensief stap voor stap te trainen, zodat je de vaardigheid verwerft effectief en ontspannen seksuele vorming te geven. In de lessen wordt actieve participatie van je verwacht. Er zijn presentaties van studenten ingepland in de minorkalender om deelopdrachten te presenteren en te bespreken met de klas en de docent. De feedback kan goed gebruikt worden voor het reflectieverslag, het portfolio en de eindopdracht.

De eerste les is je aanwezigheid voorwaardelijk. Dan worden er afspraken gemaakt door de klas en de docent hoe er gewerkt wordt, welk woordgebruik voor iedereen goed voelt. Maar de docent rekent op ieders aanwezigheid bij alle lessen van de minor. De lessen zijn sterk gericht op de training van vaardigheden en attitude, de kennis wordt via zelfstudie van het boek buiten de les verworven. Oefenen in de vaardigheid om te praten over seksualiteit kun je alleen maar, als er ook medestudenten actief participeren in de les. Er is in de les ruimte voor begeleiding bij de eindopdrachten.

I.v.m. de vertrouwelijkheid van het onderwerp geniet het sterk de voorkeur dat de lessen fysiek op school plaatsvinden. De vereiste veiligheid kan niet gegarandeerd worden bij online onderwijs. Praten over seksualiteit lukt moeilijker als huisgenoten meekijken. We hebben de beschikking over een zeer ruim leslokaal, waar het goed mogelijk is om ons aan de Corona-voorschriften te houden. We doen een dringend beroep op iedereen om zich daar aan te houden.

10. Studieactiviteiten

<i>Leeractiviteit</i>
Boek lezen
Verdiepingsteksten lezen
Interactieve lessen bijwonen
Vorbereidingsopdrachten lessen maken
Interview lhbt-persoon
Voorlichtingslessen voorbereiden en geven
Doorlopende leerlijn seksuele vorming ontwikkelen
Reflectieverslagen schrijven
Portfolio bijhouden
Veiligheidsplan analyseren en vernieuwen
Professioneel communiceren over seksualiteit

11. Portfolio

Elke minor is een omvangrijk onderdeel van een opleiding. Het gaat om 15 ECTS. De lessen bieden de kaders voor het leerproces: leeswerk is vooraf bestudeerd door de student en wordt nader verdiept in de les, opdrachten worden vooraf uitgevoerd en gepresenteerd tijdens de les.

Je houdt tijdens de minor een digitaal portfolio bij, waarin uitgevoerde opdrachten, reflectieverslagen, lesvoorbereidingen, lesevaluaties e.d. worden opgeslagen. Dit digitale portfolio is voor je aangemaakt in *SharePoint*. Via je hogeschoolaccount heb je gratis toegang tot deze Office-applicatie. Je plaatst al je bestanden tijdens de minor in deze SharePoint map. Het is, mede gezien het

persoonlijke karakter van het thema seksualiteit, een individueel beveiligd portfolio en kan alleen ingezien worden door jouzelf en door de docent. *Microsoft Office SharePoint* biedt betere beveiliging tegen ongewenste toegang tot deze vertrouwelijke bestanden dan andere applicaties zoals *Google Docs*. Het portfolio dient compleet te zijn op de inleverdatum (zie kalender). Soms zal de docent ter voorbereiding op de les jouw portfolio bekijken, zodat hij de les daarop kan aanpassen. Je zult niet persoonlijk aangesproken worden tijdens de les over dingen die je in je portfolio schrijft. Plaats alle voorbereidende opdrachten daarom wekelijks in SharePoint. Je kunt de link naar jouw individuele SharePoint-map vinden op de lijst die in Blackboard staat.

Het portfolio bevat de volgende onderdelen, die ook ieder een eigen map hebben in het digitaal portfolio:

- Opdrachten
- Reflectieverslagen
- Lesvoorbereidingen

11.1. Opdrachten

Tijdens de minor voer je een aantal kleinere en grotere opdrachten uit. Je verzamelt al het materiaal in het portfolio. Sommige opdrachten voer je samen met medestudenten uit, sommige alleen. De opdrachten staan vermeld in de [kalender](#) en zijn uitgewerkt in de [bijlagen](#).

Naast “Opdrachten” zijn er ook “Verwerkingsopdrachten”. Dit zijn opdrachten die in het boek staan of op de ondersteunende website bij het boek. Studenten die het boek van de bibliotheek lenen hebben geen toegang tot de ondersteunende website. De opdrachten staan daarom ook op Blackboard in de map <Verwerkingsopdrachten>.

11.2. Reflectieverslagen

Je reflecteert middels individuele reflectieverslagen op jouw leerervaringen. Wekelijks, d.w.z. na elke lesavond reflecteert je op jouw ontwikkeling inzake *Seksuele vorming en diversiteit*. Als je een les niet hebt kunnen bijwonen, informeer je je bij medestudenten over de lesinhoud en schrijft dus ook een reflectieverslag over deze gemiste les.

Na elke les reflecteert je schriftelijk op je leerproces, je vaardigheden en je houding. Je beschrijft in dit reflectieverslag jouw leerontwikkeling bij de [competenties](#). Je legt dit vast in je portfolio. Daarbij kun je denken aan de volgende vragen:

- Hoe heb ik me voorbereid op de les?
- Waar ben ik achter gekomen bij de lesvoorbereiding?
- Wat was jouw inbreng, jouw bijdrage aan deze les?
- Welke kennis heb je verworven (kort samengevat)?
- Welke informatie “raakte” je in het bijzonder?
- Waarom raakt juist *jou* deze informatie?
- Welke vaardigheid heb je geoefend in de les?
- Welke feedback heb je daarop gehad?
- Wat wil je doen met deze feedback?
- Hoe waardeert je jouw niveau van functioneren bij de kennis, houding en vaardigheden die deze les aan de orde zijn geweest.

Dit zijn voorbeeldvragen. Van belang is dat je op hbo-niveau reflecteert op jouw leerproces. Dat je je grenzen verkent, onderzoekt wat jou raakt en wat je belemmert, nadenkt over jouw mogelijkheden en beperkingen en op de manier waarop jij dat hanteert. Wat je schrijft wordt niet inhoudelijk beoordeeld, wel wordt beoordeeld of je helder weergeeft hoe jij reflecteert en dit onderbouwt met concrete voorbeelden. Geef het reflectieverslag een duidelijke titel (Bv. Reflectieverslag 1). Breng ook structuur aan in je reflectieverslag d.m.v. kopjes.

11.3. Leerdoelen

Na de eerste les beschrijf je jouw individuele leerdoelen bij de minor. Wat vind jij voor jezelf belangrijk om te leren tijdens de minor? Je kunt je laten inspireren door de [competenties](#) en door de leerdoelen die aan het begin van elk hoofdstuk staan in het boek. Formulier vooral (meetbaar) wat jijzelf wilt bereiken. De docent zal hier kennis van nemen en er rekening mee houden in de lesopzet maar je hier i.v.m. de vertrouwelijkheid van het onderwerp niet op aanspreken tijdens de les.

In het afrondend reflectieverslag evalueer je jouw leerdoelen, maar ook wat je geleerd hebt bij alle competenties, die voor alle studenten gelden.

12. Toetsing

12.1. Portfolio

Het portfolio dient volledig te zijn: alle opdrachten, verwerkingsopdrachten en wekelijkse reflectieverslagen dienen opgenomen te zijn.

Een volledig portfolio is voorwaarde voor beoordeling van LUK 1 Afrondend reflectieverslag.

12.2. Algemene eisen

Bij alle verslagen en presentaties geldt dat de kennis uit het boek en uit de lessen correct wordt toegepast.

De verslagen worden in foutloos Nederlands geleverd.

De bronnenlijst en de verwijzingen in de tekst zijn APA-proof.

Conclusies worden onderbouwd met passende voorbeelden.

Je beschrijft kritisch wat je geleerd hebt en hoe je dit geleerd hebt (het leerproces).

Je digitale portfolio geldt als bewijsmateriaal bij je reflectieverslag.

Beoordeling: Voldaan/Niet voldaan

Algemene eisen
Algemene eisen (voor een voldoende beoordeling van het eindproduct dient in ieder geval aan onderstaande criteria te worden voldaan)
1. De student heeft de opdracht in PDF geüpload in Ephorus op Blackboard
2. Het voldoet aan de vormeisen te vinden in 'voorwaarden om een LUK te laten beoordelen'.
3. Correct taalgebruik op gebied van stellen en spelling (B2).
4. Er is bronvermelding en een literatuurlijst in de tekst opgenomen en deze voldoet aan de APA-richtlijnen.
Voldoet aan de voorwaardelijke eisen

12.3. LUK 1: Afrondend reflectieverslag

Over wat je geleerd hebt in deze minor schrijf je een Afrondend reflectieverslag.

Beoordeling: Voldaan / Niet voldaan.

De competenties zijn vertaald naar de volgende beoordelingscriteria.

%		De leerkracht beschrijft wat hij geleerd heeft qua kennis, vaardigheden en houding op basis van de competenties en past daarbij de aangeboden literatuur correct toe. In het verslag komen de volgende aspecten minimaal aan de orde.
12,5%	1	De leerkracht beschrijft meetbaar de leerdoelen die hij aan het begin van de minor heeft geformuleerd.
12,5%	2	De leerkracht reflecteert op de effecten van eigen normen, waarden, cultuur, religie, opvoeding en socialisatie op attitudes ten opzichte van seksualiteit, seksuele opvoeding en seksuele voorlichting
12,5%	3	De leerkracht reflecteert op de eigen beroepsontwikkeling in het lesgeven over seksualiteit en het vormgeven van een doorlopende leerlijn seksuele vorming
12,5%	4	De leerkracht toont sensitiviteit voor taboes, handelingsverlegenheid en privacy op het gebied van seksualiteit en intimiteit
12,5%	5	De leerkracht toont sensitiviteit voor etnisch-culturele diversiteit en voor dilemma's bij orthodox-gelovigen t.a.v. seksuele zelfbeschikking
12,5%	6	De leerkracht communiceert lhbt-inclusief (toont respect in taal en houding voor seksuele diversiteit en genderdiversiteit) en handelt preventief en curatief inzake discriminatie van lhbt-personen
12,5%	7	De leerkracht beschrijft en evalueert de eigen bijdrage aan het leerproces in de (flex-)klas
12,5%	8	De leerkracht beschrijft wat hij met de geleerde kennis, vaardigheden en houding doet in de (stage)praktijk en wat hij verder wil leren op het gebied van seksuele vorming en diversiteit.

12.4. LUK 2: Doorlopende leerlijn Seksuele vorming

Je ontwikkelt in overleg met collega's op de school een onderdeel van de doorlopende leerlijn seksuele vorming. Je kiest daarbij een thema en ontwikkelt een leerlijn voor meerdere jaren. Je voert minstens een les uit dit programma uit op de praktijkschool. Voor studenten die daar niet de gelegenheid voor hebben, wordt het programma uitgevoerd met medestudenten (die leerling spelen) in les 8.

Beoordeling: cijfer (minimaal 5,5)

Werkwijze: zie [Bijlage](#).

		De leerkracht ontwikkelt een doorlopende leerlijn seksuele vorming voor een seksualiteitsthema voor drie jaren groepen van een basisschool. De leerkracht ontwikkelt een methodische lesvoorbereiding seksuele vorming, hij geeft deze les en evalueert deze.
20,0%	1	In leerlijn en les worden kennis en inzicht uit de aangeboden literatuur correct toegepast.
20,0%	2	De leerlijn en les zijn lhbt-inclusief.
20,0%	3	De leerlijn en les zijn sekspositief.
20,0%	4	De leerkracht communiceert op sensitieve, open, onderzoekende, professionele, adequate, sekspositieve, lhbt-inclusieve en ontspannen wijze.
10,0%	5	De leerkracht hanteert eigen normen op het gebied van seksualiteit op professionele wijze in het seksualiteitsonderwijs
10,0%	6	De leerkracht stemt seksuele vorming, begeleiding en educatie af op mensen met verschillende culturele achtergronden. De uitgewerkte methodische lesvoorbereiding sluit aan op de leerlingen (kennis, cultuur, sekse enz.).

12.5. LUK 3: Lhbt-inclusief Veiligheidsbeleid

Je ontwikkelt in overleg met directeur en coördinator/ aanspreekpunt pesten van je praktijkschool een aanvulling op het bestaande Veiligheidsplan van jouw basisschool, waarmee dit plan lhbt-inclusief wordt.

Beoordeling: cijfer (minimaal 5,5)

Werkwijze: zie [bijlage](#).

		De leerkracht (her)schrijft een veiligheidsplan en een monitorinstrument voor een basisschool zodat een lhbti-veilig schoolklimaat wordt gecreëerd, voldaan wordt aan de burgerschapstaak bevorderen van de maatschappelijke acceptatie en sociale inclusie van lhbt's en preventief kan worden gehandeld inzake discriminatie van lhbti-leerlingen, ouders en collega's. Kennis en inzicht uit de aangeboden literatuur worden correct toegepast.
50%	1	Het veiligheidsplan bevordert de acceptatie, inclusie en veiligheid van lhbt-leerlingen, ouders en leraren en beschrijft hoe preventief en curatief gehandeld wordt bij lhbt-discriminatie.
30%	2	De veiligheidsmonitor monitort de acceptatie van seksuele diversiteit en genderdiversiteit en monitort de veiligheidsbeleving van lhbt-leerlingen, ouders en leraren.
10%	3	De leerkracht bepaalt m.b.v. het Vlaggensysteem of seksueel gedrag van kinderen gezond of ongezond is en reageert hier pedagogisch op
10%	4	De leerkracht benoemt bij welke instanties hij vermoedens van seksueel misbruik moet melden of aangifte moet doen

13. Excellentie

Studenten die het programma op het hoogste niveau willen doen, voeren niet alleen de verplichte voorbereidingstaken op goed niveau uit, maar ook de overige themataken waar in het boek naar wordt verwezen. Dit is niet verplicht maar verhoogt je leerresultaat wel. In het boek wordt steeds verwezen welke themataak bij welke paragraaf hoort. Ook bij de toetsen behaal je gemiddeld een 8. Studenten die hieraan voldoen ontvangen een Certificaat van Excellentie. In 19/20 behaalden 2 studenten het Certificaat van Excellentie.

14. Kalender

In deze kalender zijn verwijzingen opgenomen naar de verdiepingsteksten en de verwerkingsteksten op de ondersteunende website bij het boek. Als je het voorgeschreven boek koopt, vind je een inlogcode voor deze website voorin in het boek.

L e s	Datum	Thema	Onderdelen/werkvormen	Voorbereiding: lezen voorafgaand aan de les	Voorbereiding: opdracht maken voorafgaand aan de les
1	19-11-20	Oriëntatie, kennismaking en afspraken Wettelijke taak, mensenrechten, kerndoelen en kennisbasis Afspraken over woordgebruik, samenwerking, grenzen, communicatie en participatie Planning Kriebellessen	Introductie minor Woordgebruik Groepsgesprek reflectie eigen voorlichting Ad-hoc voorlichten (carrousel)	Voorwoord, inleiding, §1.1 t/m 1.3 boek Heemelaar Verdiepingstekst 0.1 Kerndoelen en kennisbasis (Ondersteunende website boek en Blackboard) Verwerkingsopdracht 1.0 (Startopdracht: tips voor docenten aan de lerarenopleiding)	Maken opdracht 1
2	26-11-20	Seksuele ontwikkeling Seksuele gezondheid Cultuur, religie & seksualiteit	Kennisquiz Seksuele ontwikkeling Dialoog over cultuur, religie en seksualiteit Introductie opdracht 4: coming-out Kriebellesses 1-3	Genderdiversiteit en seksuele diversiteit (H1: §1.4 t/m §1.6) Verdiepingsteksten 1.3, 1.4, 1.5, 1.6 Seksuele ontwikkeling bij kinderen (H2) Verdiepingstekst 2.1 Seksuele ontwikkeling bij jongeren (H3) Verdiepingsteksten 3.1 t/m 3.11 NB: lees hier actuele §5.5 over Repressieve voorlichtings-methoden	Opdracht 2: kriebellessen Verwerkingsopdracht 2.1 (Kinderlijke seksualiteit): individueel maken en <i>niet</i> opslaan in je digitale portfolio op SharePoint (p. 65) Verwerkingsopdracht 3.2 Een Turks seksueel script (p. 100) Verwerkingsopdracht 3.3 voorbereiden (p. 101) Verwerkingsopdracht 3.5 (Brief aan jezelf): individueel maken en <i>niet</i> opslaan in je digitale portfolio op SharePoint (p. 115) Reflectieverslag 1 met leerdoelen

3	03-12-20	Seksuele en relationele vorming	• Kiezen lhbt interview (opdracht 5) • Voorlichtingskunde en communicatietheorie • Vlaggensysteem • Kriebellesjes 4-7	Seksuele en relationele voorlichting en vorming (H4)	Opdracht 3 Vlaggensysteem Bekijk Opdracht 5: Coming-out , kies doelgroep en kies met wie je de pitch geeft op 17-12-20
4	10-12-20	Seksuele en relationele vorming op de basisschool	• Kriebellesjes 8-11	Seksuele vorming op de basisschool (H5)	• Verwerkingsopdracht 4.3: training corrigeren vooroordelen en stereotypen • Opdracht 4: Enquête
5	17-12-20	Seksuele diversiteit en genderdiversiteit	• Interactief werkcollege • Elevator pitches coming-out	§1.7 Maatschappelijke acceptatie Verdiepingstekst 1.7	Opdracht 5: Coming-out
6	07-01-21	Seksuele vorming en internet	• Mini-hoorcollege Seksuele vorming en internet (chatten, dating en sexting)	Seksuele vorming in het voortgezet onderwijs (H6) Lees geactualiseerde §3.12 Dating en sexting	Verwerkingsopdracht 6.4 (p. 175). Duale controle.
7	14-01-21	Schoolbeleid lhbt-vriendelijke school	• Mini-hoorcollege: seksuele minderheidsstress • Rollenspel	Lhbt-inclusief onderwijs (H7)	Opdracht 6: rollenspel
8	21-01-21	Toets: presentaties (LUK 2)	• Les studenten die opdracht niet op praktijkschool hebben uitgevoerd		LUK2 : Ontwerp en uitvoering van een programma seksuele vorming
	28-02-21	Inleveren LUK's in Blackboard Ephorus			

Bijlage A: Doorlopende leerlijn

1 Herlees §4.3, waarin de trend beschreven wordt dat seksuele vorming nu meer positief gericht is op seksuele en relationele competenties en minder op 'rampenbestrijding' (zoals het voorkomen van soa en misbruik). Je doorlopende leerlijn dient aan deze moderne eis te voldoen. Een concreet voorbeeld: je kunt best een traject ontwikkelen over veilige seks, maar focus dan vooral op het verhogen van de weerbaarheid door aan te sluiten bij een positieve beleving van seks door de leerlingen.

2 Bepaal de beginsituatie van de leerlingen van de drie jaren waar je een doorlopend leerlijn voor gaat ontwikkelen. Maak eerst een inschattende analyse van je doelgroep en het thema:

a Kennis: wat weet je doelgroep al van het thema en wat nog niet? Je kunt hierbij gebruik maken van verwerkingstaak 5.1 (pagina 149 boek) waarbij je stapsgewijs in gesprek gaat met leerlingen over seksualiteit. Uiteraard kijk je ook in het leerplan om te weten wat behandeld wordt in de verschillende jaren.

b Welke van hun attitudes en vaardigheden zijn seksueel gezond en welke zou je moeten wijzigen of aanleren?

c Wat wil je precies bereiken met de seksuele en relationele vorming? Formuleer op basis van de inschatting van (a) kennis en (b) attitudes en (c) vaardigheden een SMART en dus meetbaar evalueerbaar voorlichtingsdoel.

3 Werk het thema zo concreet en qua leerrendement zo aantrekkelijk mogelijk uit tot een serie lessen, bij voorkeur ook met materiaal dat je verzamelt op internet, in een bibliotheek of bij een expertisecentrum, en maak ook zelf materiaal. Dit doe je in ieder geval concreet en op detail uitgewerkt voor minimaal 1 les, naast een overzicht van de andere lessen in de doorlopende leerlijn. Je leerlijn omvat minimaal drie schooljaren.

Bij het ontwikkelen van het voorlichtingsmateriaal maak je gebruik van de kennis die je in §4.4 hebt opgedaan:

- kennis van informatieve, educatieve en persuasieve voorlichtingsmodellen;
- kennis van selectieprocessen bij de ontvanger;
- kennis over de invloed van belangrijke anderen op de norm;
- kennis over je zelfeffectiviteit: is het beoogde doel haalbaar?
- kennis van richtlijnen voor een effectieve boodschap;
- inzicht in jullie eigen mogelijkheden en beperkingen als zender/voorlichter.

4A Als je de seksuele vormingsles op je praktijkschool uitvoert: leg een plan van aanpak voor aan je leraar/stagebegeleider op je praktijkschool en vraag hem of aan de voorbereidingsvoorwaarden voldoende is voldaan en de les gegeven kan worden. Check vooraf zelf of:

- de theoretische onderbouwing valide is;
- de SMART geformuleerde leerdoelen van dit concrete voorlichtingstraject gerealiseerd kunnen worden.
- Op de praktijkschool maak je een video-opname van de les (bv. met je smartphone). Hierbij geldt het privacy-advies, dat jij alleen in beeld bent, de leerlingen hooguit op de rug. Plaats het bestand van je opname op SharePoint. De video-opname kan alleen door de docent worden bekeken. De video-opname mag nooit verspreid worden. Regel desgewenst een toestemmingscontract met de stageschool.

4B Als je de seksuele vormingsles op de Pabo uitvoert in een rollenspel, geldt de volgende instructie. Bij de les spelen je medestudenten een rol (representant van de doelgroep).

- Je geeft ze vooraf schriftelijk een duidelijke rolinstructie over hun rol: leeftijd, etnisch-culturele achtergrond, geloofsovertuiging, seksuele gerichtheid e.d. Hierdoor kun jij aantonen dat je kunt aansluiten op de leerlingen (acteurs) met diverse achtergronden.
- Voorafgaand aan de les bied je jouw groep de rolspelers die voorgelicht worden een korte 'warming-up' aan, zodat de doelgroepspeelers goed in hun rol zitten.

5 Geef de les. Aan het eind van de les wordt het leerresultaat gemeten op basis van een evaluatie-instrument.

In je evaluatierapport worden op basis van de leerresultaten aanpassingen beschreven om de les (nog) effectiever te maken.

Bijlage B: Veiligheidsplan

Bij het studieonderdeel *Oriëntatie op de schoolorganisatie* in de Flex-opleiding hebben jullie kennisgemaakt met *Schoolplan* ([Blackboard](#)). Bij dit toetsonderdeel ga je aan de slag met het lhbti-inclusief maken van het Schoolplan van jouw praktijkschool.

Wet- en regelgeving

De Wet op het primair onderwijs schrijft basisscholen voor dat ze een Schoolplan hebben en publiceren op internet.

Artikel 4c beschrijft de *Zorgplicht veiligheid op school*.

1“Het bevoegd gezag draagt zorg voor de veiligheid op school, waarbij het bevoegd gezag in ieder geval:

beleid met betrekking tot de veiligheid voert, de veiligheid van leerlingen op school monitort met een instrument dat een representatief en actueel beeld geeft, en er zorg voor draagt dat bij een persoon ten minste de volgende taken zijn belegd:

- 1°. het coördineren van het beleid in het kader van het tegengaan van pesten, en
- 2°. het fungeren als aanspreekpunt in het kader van pesten.

2 Onder veiligheid, bedoeld in het eerste lid, wordt verstaan de sociale, psychische en fysieke veiligheid van leerlingen.

3 Bij of krachtens algemene maatregel van bestuur kunnen regels worden gesteld over het instrument, bedoeld in het eerste lid, onderdeel b, dat door de school wordt vormgegeven of gekozen, waaronder:

- ▽ de aandachtsgebieden die het instrument inzichtelijk maakt,
- ▽ de representativiteit van het instrument, en
- ▽ de frequentie waarmee het instrument wordt ingezet.” (WPO, 2018)⁹

In *Artikel 12 Schoolplan* wordt dit uitgewerkt.

“1 Het schoolplan bevat een beschrijving van het beleid met betrekking tot de kwaliteit van het onderwijs dat binnen de school wordt gevoerd, en omvat in elk geval het onderwijskundig beleid, het personeelsbeleid en het stelsel van kwaliteitszorg. (...)

2 De beschrijving van het onderwijskundig beleid omvat in elk geval:

- ▽ de uitwerking van de wettelijke voorschriften betreffende de uitgangspunten, de doelstelling en de inhoud van het onderwijs,
- ▽ de door het bevoegd gezag in het schoolplan opgenomen eigen opdrachten voor het onderwijs in een onderwijsprogramma,
- ▽ het pedagogisch-didactisch klimaat en het schoolklimaat, en

⁹ WPO (2018). *Wet op het primair onderwijs*. Geraadpleegd op de website van de Overheid, Wettenbank: <https://wetten.overheid.nl/BWBR0003420/2018-08-01>

- ▽ het zorg dragen voor de veiligheid op school, bedoeld in artikel 4c.

In de *schoolgids (artikel 13)* dient het beleid met betrekking tot veiligheid te zijn opgenomen. De schoolgids dient jaarlijks bij vaststelling beschikbaar te zijn voor de ouders.”

Sinds 1-8-21 schrijft de Wet burgerschapsonderwijs voor: alle scholen zijn wettelijk verplicht om zorg te dragen voor de acceptatie en veiligheid van LHBT-leerlingen en personeel in de klas.

Je zorg dus dat je veiligheidsplan ook aan dit criterium voldoet.

Opdracht

Verzamel op je praktijkschool de relevante documenten voor deze opdracht:

- ▽ Schoolgids
 - ▽ Schoolplan
 - ▽ Veiligheidsplan, inclusief de beschrijving van het monitorinstrument, de coördinator anti-pestbeleid.
 - ▽ Indien beschikbaar zorg je ook dat de monitorgegevens van de school van de afgelopen jaren in je bezit zijn.
1. Voer een gesprek met de coördinator/het aanspreekpunt pestbeleid en/of de directeur. Inventariseer of alle vereiste documenten beschikbaar en actueel zijn. Breng tijdens dat gesprek in beeld of en in hoeverre het bestrijden van lhbt-uitsluiting expliciet in het beleid is verankerd.
 2. Maak afspraken met coördinator/directeur welke documenten jij gaat ontwikkelen/actualiseren.

NB: het zorgdragen voor draagvlak, bespreken met ouders, leerkrachten, medezeggenschapsraad (MR en GMR), kinderen en bestuur is niet jouw verantwoordelijkheid, die ligt bij de directeur.

3. Je produceert de volgende documenten:

- ▽ Herzien Veiligheidsplan
- ▽ Monitorinstrument

Beoordelingscriterium is dat de documenten en instrumenten lhbt-inclusief zijn, dat wil zeggen dat expliciet geborgd wordt dat de sociale, psychische en fysieke veiligheid van homoseksuele, biseksuele en transgenderpersonen (ouders, leerkrachten, kinderen) beschermd wordt.

Bijlage C: Opdracht 1: Woordgebruik

NB: Deze opdracht staat ook als Word-document op Blackboard, zodat je het kunt gebruiken om de tabellen in kunt vullen.

Seksuele en relationele vorming begint met het vaststellen van welke woorden voor leraar en leerling acceptabel zijn. Dit geldt voor de docenten en studenten aan de tweedegraadslerarenopleiding, maar evenzeer voor gesprekken over seksualiteit in teams in het po en vo. Tijdens deze opdracht spreek je als docent en klas met elkaar af welk taalgebruik acceptabel is tijdens de lessen.

Door het uitspreken van 'sekswoorden' oefen je je bovendien in het gemakkelijker praten over seksualiteit. Je maakt zo een eerste stap van verlegenheid naar het bespreken van seksualiteit op een professioneel niveau.

Deze opdracht is geformuleerd voor de lerarenopleiding. Aangepast kun je hem ook goed gebruiken als startopdracht op een school voor po en vo.

Opdracht 1A en 1B maak je thuis voorafgaand aan de les. Je neemt een print neem naar de les.

Opdracht 1C en 1D bespreken we in de 1^e les.

Deel 1 Inventariseren

A Maak individueel een lijstje met alle woorden die je kent voor het vrouwelijk geslachtsorgaan (de vagina). Probeer dit lijstje zo lang mogelijk te maken.	B Maak daarna een lijstje met alle woorden die je kent voor het mannelijk geslachtsorgaan (de penis). Probeer dit lijstje zo lang mogelijk te maken.
1	1
2	2
3	3
4	4
5	5
6	6
7	7
8	8
9	9
10	10

C De docent inventariseert op het bord de woorden voor het vrouwelijk geslachtsdeel. Studenten vullen nieuwe woorden aan die nog niet genoemd zijn tot alle woorden opgeschreven zijn. Daarna gebeurt hetzelfde voor het mannelijk geslachtsdeel.

D Tel hoeveel woorden er op elke lijst staan. Vaak zijn er meer woorden voor het mannelijke geslachtsdeel. Vaak ook is de connotatie bij mannelijke woorden agressiever en bij het vrouwelijke geslachtsdeel liever en meer versluierd.

Deel 2 Woordgebruik vroeger en nu

In deze oefening wordt er gekeken naar met welke woorden je zelf bent opgevoed en welke woorden er tegenwoordig worden gebruikt.

Opdracht 2A en 2B maak je thuis. Neem een print mee van het lijstje.

Opdracht 2C bespreken we in de les.

A Vul de kolommen 1, 2 en 3 in het schema hierna individueel in. Vul daarbij maximaal één woord per cel in. Vul geen woord in als je het niet weet of als er geen woord voor werd gebruikt. Kolom 4 en 5 vul je nog *niet* in.

	1	2	3	4	5
Welk woord werd/wordt gebruikt voor:	Door je ouders /opvoeders	Door jouzelf als kind	Door jouzelf nu privé	Door jou als leraar	Taboe-woord klas
Vrouwelijk geslachtsorgaan					
Mannelijk geslachtsorgaan					
Geslachtsgemeenschap					
Clitoris					
Homoseksualiteit					
Masturbatie					

B Individueel thuis

Voer een gesprek met je ouders aan de hand van kolom 1 en 2 over het woordgebruik dat is gebruikt tijdens je eigen seksuele opvoeding. Bespreek de herinneringen die jullie beiden hebben aan de voorlichting. Zijn er verschillen in jullie herinnering? Hoe kijk je terug op jouw eigen seksuele voorlichting en vorming? Zou je het anders doen als je zelf kinderen krijgt/hebt? Schrijf hierover een verslag en voeg dit toe aan je portfolio.

C Klassengesprek

De docent vraagt mensen te vertellen wat ze opvallend vinden bij het invullen van de woorden. Vervolgens gaat de groep in gesprek over welke woorden passend zouden zijn om te gebruiken bij lessen seksuele vorming. Ieder kan zijn eigen keuze invullen in kolom 4.

De groep houdt rekening met de beleving van anderen bij bepaald woordgebruik. Er worden afspraken gemaakt over welke woorden wel en niet gebruikt worden in de lessen seksualiteit (voor geslachtsdelen, de geslachtsdaad, homoseksualiteit enzovoort). Die woorden schrijf je in kolom 5.

Bijlage D: Opdracht 2: Kriebelles

Je geeft aan de Flex-klas een modellesje seksuele vorming van ongeveer 20 minuten. We noemen deze les “Kriebellesjes” naar de vernoemde Rutgers-methode Kriebels in je buik. Het is een oefenles¹⁰.

Voor de Kriebelles kies je een thema, een subthema en een klas (groep 1 t/m 8). Je bereidt de les voor met materiaal van de methode Haagse Kriebels en/of met materiaal van de methode die op jouw school gebruikt wordt. De lesvoorbereiding en -evaluatie kun je gebruiken bij LUK2, waarbij je één les uitwerkt in jouw LUK2 Doorlopende leerlijn Seksuele vorming. Bekijk ook de [beoordelingscriteria](#) van LUK2, zodat je een goed beeld hebt waaraan de les in LUK2 moet voldoen. Als je je oefenles al methodisch voorbereid, heb je minder werk voor LUK2 te doen.

Na het geven van de Kriebelles krijg je gelijk feedback van de docent. De feedback verwerk je in je reflectieverslag en gebruik je om de les in LUK2 te verbeteren.

Tijdens de eerste les schrijft elke student zich in voor 1 subthema, waarbij je ook aangeeft voor welke groep (1 t/m 8) je de les voorbereidt en geeft. Je kunt daarbij kiezen uit de thema's en subthema's. De medestudenten spelen dan de kinderen van die leeftijd.

¹⁰ Voor LUK2 ga je ook een methodisch voorbereide les seksuele vorming geven, die geef je aan je eigen klas op de praktijkschool. (Alleen als dat onmogelijk is, geef je deze les ook aan de Flex-klas in de vorm van een rollenspel).

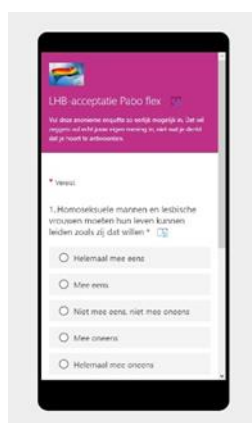
<i>les</i>	<i>datum</i>	<i>Thema</i>	<i>Subthema</i>	<i>Student</i>	<i>Tijd</i>
2	26-11-20	1 lichamelijke ontwikkeling en zelfbeeld	vrouwelijk en mannelijk lichaam		
			veranderingen tijdens de puberteit		
			bloot zijn		
			geslachtskenmerken		
			mediabeelden		
3	03-12-20	2 voortplanting en gezinsvorming	zwangerschap en bevalling		
			preventie soa		
			preventie zwangerschap		
4	10-12-20	3 sociaal-emotionele ontwikkeling	relatievorming		
			gendergelijkheid		
			seksuele diversiteit		
5	17-12-20	4 seksuele weerbaarheid	wensen en grenzen		
			lastige situaties		
			hulp vragen		

Bijlage E: Opdracht 3: Vlaggensysteem

Minor Seksuele vorming en diversiteit		
	Lesdatum:	Donderdag 3 december 2020
	Opdracht	3
	Thema	Seksuele gezondheid
	Vorbereidende opdracht	3
	Opdracht op SharePoint	2-12-20 17.00u
Opdracht 3		
Vlaggensysteem		
Het Vlaggensysteem is een methode, waarmee je in gesprek met andere opvoeders bepaalt of seksueel gedrag van een kind beschouwd kan worden als gezond of ongezond seksueel gedrag. We gaan de methode toepassen voorafgaand aan les 3 en in les 3.		
1. Je hebt hoofdstukken 2 en 3 over <i>Seksuele ontwikkeling</i> (Heemelaar, 2019) gelezen. Deze kennis wordt als bekend verondersteld bij deze opdracht.		
2. Bekijk de instructievideo over het Vlaggensysteem op internet. ¹¹		
3. Open het document Normatieve lijst en kijk het door.		
4. Vul individueel voor de drie casus hieronder bij elk criterium in: ja/nee/twijfel/n.v.t.		
5. Vul nog NIET de gele vlakken in.		
6. Neem de ingevulde opdracht mee naar de les. In les 3 gaan we de casus bespreken.		

De volledige opdracht staat in je SharePoint-map.

Bijlage F: Opdracht 4: Enquête

Maak deze enquête gelijk als je dit leest. De ervaring leert dat het uitstellen van deze opdracht meer tijd kost dan de enquête gelijk in te vullen. Het duurt gemiddeld 1,5 minuut om de enquête te maken.

Vul de enquête **uiterlijk 10-12-20** in. De docent gebruikt de uitslag om de les van 17-12-20 voor te bereiden.

¹¹ Als het doorklikken niet lukt, knip en plak dan deze link: <https://web.microsoftstream.com/video/12dfd842-c26c-4919-b98a-6246b43b44ad?list=studio>

Bijlage G: Opdracht 5: Coming-out: interview en elevatorpitch

Lesdoelen seksuele diversiteit en genderdiversiteit

1. Studenten weten wat het onderscheid is tussen seksuele diversiteit en genderdiversiteit. Studenten weten wat het onderscheid is tussen lhbti. Ze kunnen uitleggen wat de overeenkomsten binnen die vijf groepen zijn en kunnen voorbeelden noemen van verschillen binnen elk van die groepen
2. Studenten kunnen vooroordelen ten aanzien van gender, seksualiteit en seksuele gerichtheid herkennen en weerleggen.
3. Studenten weten dat homoseksualiteit en transgenderisme net als heteroseksualiteit en cisgenderisme niet door anderen veranderd kan worden en dat het niet door verleiding ontstaat.
4. Studenten kennen artikel 1 van de grondwet en weten dat discriminatie op basis van seksuele gerichtheid en gender verboden is in Nederland. Studenten weten van de seksuele rechten van de mens.
5. Studenten kunnen eigen gevoelens en meningen over seksualiteit, seksuele diversiteit en genderdiversiteit communiceren op zo'n manier dat mensen die een andere seksuele of genderoriëntatie hebben, zich gerespecteerd voelen.
6. Studenten kunnen in de eigen omgeving vormen van discriminatie en uitsluiting op grond van seksuele gerichtheid en genderidentiteit herkennen, tonen zich verdraagzaam en wijzen pesten, intimideren, discrimineren en andere vormen van uitsluiten actief af.
7. Studenten zijn op de hoogte van de emancipatiestrijd van lhbti en tonen begrip voor de maatschappelijke positie van lhbti-mensen. Ze kunnen de begrippen minderheidsstress, sociale exclusie, stigma en (moderne) lhbti-negativiteit relateren aan de beroepspraktijk van de leerkracht

Werkwijze interview

1. Vorm subgroepen van twee of drie studenten.
2. Per subgroep wordt ruim voor de les een interview voorbereid en gehouden met iemand die lesbisch, homoseksueel, biseksueel of transgender is. Twee of drie studenten houden het interview. Belangrijk is dat de projectgroep iemand vindt die er geen moeite mee heeft om te praten over zijn seksuele of genderidentiteit. Dat is dus iemand die zelf zijn coming-out heeft gehad. Misschien is een van de studenten in je projectgroep openlijk lhbt. NB: De norm is dat we iemand anders niet outen. Forceer dus niemand. Het kan ook een andere student van de opleiding of een vriend, vriendin, familielid of kennis zijn.
3. De informatie uit het interview wordt omgezet in een elevator pitch, die in de les gehouden wordt. Een elevator pitch is een korte presentatie van 3 à 5 minuten. In deze elevator pitch geef je de belangrijkste punten weer wat jullie geleerd hebben uit het interview met de lhbt-persoon. Een elevator pitch is bij deze opdracht geen reclameboodschap. Het gaat om een waarde neutrale compacte weergave van de belangrijkste aspecten die naar voren kwamen in het interview. Je mag ook spelen alsof jij de geïnterviewde persoon bent. Dan vertel je in de ik-vorm over jouw leven als lhbt. Deze vorm zorgt er voor dat de beleving dichterbij jouzelf en je publiek komt.

4. Elke subgroep vertelt in de les van 10-12-20 wat het onderwerp is van de elevator pitch van jullie subgroep : homoseksuele man / lesbische vrouw / biseksueel persoon / transgender / intersekse persoon / queer persoon enzovoorts.

En wie de elevator pitch verzorgt in de les.

Doel interview

Doel van het interview is dat je informatie krijgt hoe een lhbt'i-er zijn eigen leven ervaart, over *coming-out* en over de maatschappelijke acceptatie van lhbt'i. Gebruik in het interview niet het woord lhbt'i-er maar steeds het woord dat degene die je interviewt kiest voor zijn zelfbenoeming, bv. homo of transvrouw. Dit doe je omdat het woord lhbt afstand schept. Niemand noemt zichzelf *lhbt'er*.

Bij deze opdracht (zowel het interview als de pitch en het luisteren naar de pitch) realiseer je het volgende doel:

Studenten kunnen eigen gevoelens en meningen over seksualiteit, seksuele en genderdiversiteit communiceren op zo'n manier dat mensen die een andere seksuele of genderoriëntatie hebben, zich gerespecteerd voelen.

Adviezen interview

Goed interviewen is moeilijker dan je denkt. Hier volgen adviezen.

1. Stel de gesprekspartner op zijn gemak

Bedenk dat dit een gevoelig onderwerp is. Veel lhbt-jongeren hebben negatieve ervaringen opgedaan met lhbt-negatief gedrag op school, op straat of thuis. 'Homo' is nog steeds het meest gebruikte scheldwoord in het middelbaar onderwijs. Voor nogal wat jongeren uit orthodox-gelovige of biculturele gezinnen is het heel moeilijk en lang niet altijd verstandig om openlijk homoseksueel te zijn.

2. Toon een open houding maar wees sensitief voor de grenzen van privacy

Stel geen vragen waarvan jij denkt dat jij ze niet zou beantwoorden. De geïnterviewde dient voor zichzelf goed te bepalen wat hij wel en niet wil delen. In het enthousiasme bij deze oefening zijn de gesprekspartners geneigd over grenzen te gaan, waar ze later spijt van kunnen krijgen. Spreek dus ook af dat je persoonlijke details 'tussen jullie' houdt en niet deelt met anderen. Spreek ook af dat je helemaal niets deelt van het interview via sociale media.

3. Vermijd (voor)oordelen

4. Het is van belang dat je *geen oordeel geeft* over het leven en de leefstijl van de lhbt'er. Stel daarom veel open vragen en slechts af en toe alleen een gesloten vraag om iets te checken.

Een voorbeeld van een gesloten vraag die past bij dit gesprek: 'Heb je het verteld aan je beste vriend?'

Daarna vervolg je met open vragen: 'Hoe was de reactie van jouw beste vriend/vriendin?' En: "hoe voelde die reactie voor jou?'

5. Gebruik parafraseren en samenvatten als gesprekstechnieken

Parafraseren is in je eigen woorden weergeven wat iemand anders gezegd heeft.

6. *Kaap het gesprek niet*

Bij een interview stel jij vragen en degene die je interviewt geef antwoord. Het is dus geen wederzijds gesprek. Je kunt bv. wel kort iets zeggen over een andere lhbt'er die jij kent, maar richt dan direct weer de aandacht op de geïnterviewde. Bv. 'Claudia de Breij is op tv heel open over haar bisexualiteit. Hoe beleef jij haar openheid?'

De basisvragen voor het interview

De volgende vragen zijn adviserend bedoeld. geformuleerd. Formuleer voorafgaand aan het interview ook eigen vragen van de subgroep

1. Hoe noem jij jezelf: (homo, gay, lesbo, lesbisch, pot, bi, biseksueel, transgender, trans, transvrouw, transman enz. enz.)?
2. Hoe oud was je toen je zeker wist dat je homo/ lesbisch/ biseksueel of transgender bent?
3. Hoe was het voor jou om te ontdekken dat je lhbt bent? Wie heb je het voor het eerst verteld? Hoe was zijn/haar reactie?
4. Heb je het verteld aan je beste vriend(in)? Wat was zijn/haar reactie?
5. Heb je het aan je ouders verteld? Hoe was hun reactie?
6. Heb je een coming-out op school gehad? Op welke school was dat (po/vo/ho)?
7. Welke overwegingen had je over het wel of niet jezelf outen?
8. Heb je ooit last gehad van lhbt-negativiteit in je omgeving? Wat deed dit met je?
9. ... (vul zelf aan met vragen)

Bijlage H: Opdracht 6: Rollenspel

Je hebt ter voorbereiding hoofdstuk 7 van het boek bestudeerd, zodat je goed geïnformeerd aan de les deelneemt.

We spelen een rollenspel: themavergadering medezeggenschapsraad (MR) over de lhbt-inclusieve school.

Vraagstelling

hoe kunnen we zorgen dat we een lhbt-inclusieve school vormen, die vormgeeft aan de nieuwe formulering van het kerndoel:

Leerlingen dragen samen met medeleerlingen en leraren bij aan een sociaal (school)klimaat waarin iedereen zich vrij, veilig en geaccepteerd voelt en openlijk zichzelf kan zijn met zijn seksuele gerichtheid, genderidentiteit en leefstijl.

Het huidige kerndoel 38 luidt:

(De leerlingen leren hoofdzaken over geestelijke stromingen die in de Nederlandse multiculturele samenleving een belangrijke rol spelen, en ze)

leren respectvol om te gaan met seksualiteit en met diversiteit binnen de samenleving, waaronder seksuele diversiteit.

Het onderwerp is gekozen omdat de omgang met verschillende cultureel bepaalde opvattingen van ouders over seksualiteit een belangrijk thema is in de minor. Dit is ook een belangrijk doel en beoordelingscriterium bij de LUKs.

De school is een openbare basisschool. De populatie is zeer gemengd: 1/2^e wit, 1/2^e zwart. Ook de geloofsachtergrond is gemengd (1/3^e ongelovig, 1/3^e katholiek/protestant/christelijk, 1/3^e islamitisch).

	Rol	Formele rol	Achtergrond	Rolinstructie
1	Directeur (hetero, niet gelovig)	Voorzitter vergadering MR Je bewaakt het goede verloop van het gesprek.	Niet gelovig, Hetero, getrouwd, 3 kinderen.	De directeur heeft twee doelen bij deze vergadering gesteld. Doel 1: een goed gesprek voeren waarbij er over en weer geluisterd wordt naar elkaar standpunt. Doel 2: zorgen dat minimaal het huidige kerndoel gerealiseerd wordt in het onderwijs. Je bewaakt dat de wet goed wordt uitgevoerd. Als leden van de MR standpunten vertegenwoordigen die strijdig zijn met de wet, treedt je op.
2	Leerkracht (hetero, gereformeerd)	Lid personeelsgeleding MR	Man. Hetero. Getrouwd met vrouw. Kinderen. Gereformeerd gelovig.	Restrictief standpunt t.a.v. seksualiteit (geen homoseks, geen seks voor het huwelijk). Er dient respect te zijn voor eeuwenoude waarden uit het geloof. Deze waarden gaan boven de waarden van gelijkwaardigheid in seksuele diversiteit. Tegen nieuwe kerndoel. Leest het oude kerndoel 43 zo, dat kinderen leren dat ze homo's niet mogen uitschelden of slaan. Wel mag je overdragen dat een homoseksuele leefstijl niet passend is naar de opvattingen van de kerk.

3	Leerkracht (homo, niet gelovig, progressief)	Lid personeelsgeleding MR	Vrouw. Lesbisch. Getrouwd met vrouw, geen kinderen. Niet gelovig.	Permissief standpunt. Lhbt's hebben gelijke rechten (partnerkeuze, seks). Ieder mens, ongeacht leefstijl verdient respect. Deze waarde staat boven religieuze waarden. Het staat bovendien in de wet. Warm voorstander nieuwe formulering kerndoel.
4	Ouder (homo, RK, progressief)	Lid oudergeleding MR	Vrouw. Lesbisch. Samenwonend met een vrouw. 2 kinderen.	Permissief standpunt. Vanuit haar geloof is zij ervan overtuigd dat ieder mens, ongeacht seksuele gerichtheid, het leven mag leiden dat hij of zij leidt. Voorstander verbetering adoptierechten homo- ouders.
5	Ouder (hetero, moslima, conservatief)	Lid oudergeleding MR	Vrouw. Hetero. Getrouwd met een man. 4 kinderen. Moslima. Conservatief	Je twijfelt. Eigenlijk wil je liever niet dat er over homoseksualiteit wordt gesproken. Seksuele vorming dient thuis te gebeuren Maar je weet dat het wettelijk verplicht is. Je hebt gehoord dat homoseksualiteit besmettelijk zou kunnen zijn. Je zou het moeilijk vinden als een van je kinderen homo zou zijn. Als je kind dan ook een homoseksuele relatie zou aangaan, zou dat botsen met je geloof.
6	Ouder (hetero, moslima, liberaal)	Lid oudergeleding MR	Vrouw. Hetero. Getrouwd met een man. 2 kinderen. Moslima (liberaal).	Je bent van mening dat de mens niet over de medemens mag oordelen, dat is aan Allah behouden. Als jouw kind homo zou zijn, zou je het er moeilijk mee hebben, maar je zou je eigen kind niet verstoten.
7	Ouder (niet gelovig, conventioneel)	Lid oudergeleding MR	Vrouw. Hetero. Getrouwd met man. Niet gelovig. 2 kinderen.	Je vindt dat ieder mag leven hoe hij wil. Maar dat hier op de basisschool geen aandacht aan moet worden besteed. Kinderen zijn nog te jong om met deze dingen geconfronteerd te worden. Je bent niet zo zeker van je mening en staat open voor andere geluiden.
8	Ouder (niet gelovig, progressief)	Lid oudergeleding MR	Man. Hetero. Niet gelovig. Samenwonend met vrouw. 3 kinderen.	Je bent van mening dat ieder mag leven zoals hij wil. Ook homoseksuele ouders en leerkrachten kunnen open zijn over hun seksuele gerichtheid. Kinderen moeten opgroeien in een samenleving op basis van vrijheid en gelijkwaardigheid.
9	Ouder (christelijk progressief)	Lid oudergeleding MR	Man. Hetero. Christelijk. Getrouwd met vrouw. 2 kinderen	Je bent van mening dat ieder mag leven zoals hij wil. In de bijbel gaat het ook om liefde, naastenliefde, barmhartigheid. Ook homo's mogen het leven leiden zoals ze dit willen.

